

**Войните на Османската империя от XVI век и отражението им
върху икономическото и демографско състояние
на североизточните български земи**

**The Wars of the Ottoman Empire from the 16th Century
and Their Impact on the Economic and Demographic Situation
of the Northeastern Bulgarian Lands**

**Невена НЕДЕЛЧЕВА
Nevena NEDELICHEVA**

DOI: 10.61836/DYZT9540

Received: 17.06.2025
Available online: 21.11.2025

Abstract: *The article aims to examine the impact of the wars waged by Selim I and Süleyman I against Sefavid Iran in Asia Minor during the 16th century on the economy, demography, and settlement network of the northeastern Bulgarian lands. Although situated at a considerable distance from the Empire's military conflicts, these territories became the destination of hundreds of Muslim settlers, many of whom were forcibly deported. In order to trace these processes and to identify their direct consequences – whether positive or negative – we have relied on information preserved in both published and unpublished Ottoman population registers. Our direct observations are focused on several deliberately selected regions: the districts (nahiye) of Varna and Provadia in the periphery, as well as Deliorman, the district of Kara Lom, Gerlovo, and Tozluka in the interior. The study of these areas provides us with a clear picture of how war influenced demographic and settlement dynamics, and consequently the confessional character of territories intrinsically connected with the medieval Bulgarian state. Such processes inevitably produced changes in the sphere of economic life as well. For this reason, the paper also addresses the transformations in the economic condition of the region, with particular attention to the agrarian background of the new settlers and their integration into the economic structures of the northeastern Bulgarian lands.*

Keywords: *Ottoman–Sefavid War, North-eastern Bulgarian lands, Muslim Deportation, Muslim Colonization, Settlement network*

JEL: *N43, N53, N93*

Шестнадесетото столетие е интензивно време от развитието на Османската империя, белязано от политически, военни, социални и демографски преобразувания. Погледнато през призмата на българските земи, тези процеси са най-обозрими и с най-голяма рефлексия в промените, които настъпват в поселищния живот. Своеобразният бум в основаването на нови села и динамичното обживяване на свободното пространство от мюсюлмани, характерно за целия XVI в., предизвиква естествения въпрос кои са новите колонисти, какъв е техният произход и какви са факторите, които подтикват и направляват едно подобно разместване на населението.

В рамките на настоящото изследване ще се опитаме да дадем отговор и обяснение на сложните процеси и етноконфесионални напластявания, които се случват в североизточните български земи в рамките на шестнадесетото столетие и основните действащи лица, които влияят върху тях. Акцентът ще бъде поставен върху военните кампании на империята от времето на Селим I и Сюлейман I и отражението, което те имат върху тези процеси. Заедно с това важно място ще заемат въпросите, касаещи рефлексията, която поселищните промени и преселения имат върху икономиката и демографската ситуация в изследваните територии.

Основните извори, които ще използваме, за да аргументираме своите наблюдения, са османски регистри на населението от типа иджмал (съкратени) и муфассал (подробни), съставени през XVI в. Те са изключително подходящи за проследяване на тенденции в поселищния живот и демографските промени в различни части на империята, а подробните регистри дават и още един шрих, свързан с техния икономически живот.

Миграциите на тюркско население към Балканите и в българските земи от Анадола, както и „вътрешното“ им разместване в Румелия, са важни фактори, които имат основополагащо място при формирането на отделните мюсюлмански анклавни. Новодошлото население – разнородно по своя състав, произход и религиозна организираност, заселва българските земи по различно време, направлявано от разнообразни социални и политически процеси. В настоящото изследване ще спрем вниманието си само върху един от тези фактори – депортацията на хетеродоксно¹ население през XVI в. в контекста на държавно ръководена политика и отражението ѝ върху селищното, демографско и икономическо състояние на изследваните територии.

Важно място в практиките на Османската империя е прибягването до добре организирана насилствена депортация на големи групи от хора от Анадола към балканските провинции, включително и към изследваните области. Както О. Бар-

¹ Използвайки тук термина „хетеродоксен“, а в хода на изложението и „неортодоксален“ е нужно да поясним, че се има предвид мюсюлманско население, принадлежащо към различни шиитски течения на исляма и в този смисъл се явява неортодоксално спрямо сунитския характер на Османската държава.

кан (Barkan, 1942, pp. 279–353; Barkan, 1980), а и други изследователи на проблемите, свързани с тюркската колонизация (Popescu, 2013), са констатирани, че най-типичните причини за подобно преселване са да се увеличи социално-икономическата ефективност на отделни региони и данъчните приходи. В този смисъл депортациите представляват своеобразни трансфери от гъсто населените и аграрно слабо производителни райони към по-пръснати, рядко населени райони, както и на преселване на непокорните или потенциално политически проблематични групи от населението, чиято лоялност към държавата е под съмнение. Именно подобни процеси са сред основните причини, които водят до принудително депортиране на мюсюлманско хетеродоксно население в изследваните територии, а основните причини през XVI в. са в пряка връзка с политическите събития в Анадола през първата половина на столетието, а именно – конфликтът на Османската империя със Сефевидската държава и бунтовете в Анадола.

Коментирайки въпроса за формирането на мюсюлманската общност в териториите на североизточните български земи и мястото на хетеродоксното население в нея е необходимо да изградим цялостна представа за постепенното наслояване на това население тук и неговите основни съставни части. В този смисъл е немислимо да не засегнем въпроса за хетеродоксната „колонизация“ в района, случила се през XIII–XV в. Най-ранното установяване на подобни общности на Балканите трябва да се свърже със събитията около преселването на групи тюркски родове начело със Саръ Салтък в Добруджа. Макар и да няма категорични писмени сведения за пряката историческа връзка между тези мюсюлмани и хетеродоксните групи в Добруджа и Лудогорието днес², Н. Граматикова посочва, че такава миграция не е изключена и е резултат от вътрешни междуособици в Селджукския султанат, които имат връзка със събития, които са продължение на движението на бабаите и катализирани от налагането на монголското господство в Анадола (Gramatikova, 2011, p. 144).

Значима роля във формирането на неортодоксалната общност в Североизточните български земи има и движението на шейх Бедреддин Симави през 1416 г. През пролетта на 1416 г. Бедреддин се отправя към Добруджа и Лудогорието. Н. Граматикова отбелязва, че според някои извори той се установява в завета на Саръ Салтък в Калиакра, където влиза във връзка с дервишите календери (Gramatikova, 2011, p. 155). Предвождано от Бедреддин въстание, което е насочено срещу централната османска власт, избухва сред населението от Лудогорието, Добруджа и Тракия. В края на XV в. Нешри отбелязва, че по тези земи все още има ученици на шейха и не могат да се опишат чудесата, които те извършили (Neschri, 2016, p. 269). През XVI в. с депортирането на нови хетеродоксни групи

² Тук е мястото да се отбележи, че редица изследователи на проблема изключват напълно възможността да е имало подобно преселение през XIII в. (Mutafchiev, 1993, pp. 199–202).

на Балканите става смесване между бедредините в Румелия и новите заселници, улеснено от общите религиозни и социални възгледи.

Връщайки се отново към шестнадесетото столетие, когато се заселват първите компактни групи мюсюлманско население в проучвания регион, трябва да отбележим, че макар определян като време на стабилност и просперитет на османската държава, това е време на вътрешно напрежение и конфликти (Inalcik, 2002, pp. 39–46). Най-важният от тях, с пряко отражение върху коментираните въпроси, е свързан с появилата се в самото начало на века Сефевидска държава в Иран, която става основен противник на османската империя в Мала Азия. Възприемайки шиитския прочит на исляма като основна религия на държавата, Сефевидите предизвикали остра реакция от страна на Османската империя, която заела позиция на крепост и защитник на сунитския ислям. Симпатиите и подкрепата, с която шиитски Иран се ползвал сред многобройните неортодоксални племена в Мала Азия, станали повод за избухването на Осmano-Сефевидски конфликт. В основата му обаче стоял друг, много по-важен аспект на противопоставяне между двете държави, а именно стремежите на Османската империя да доминира в арабския свят и да контролира размирните хетеродоксни елементи в граничните ѝ територии, които били все по-маргинализирани и лишени от политическо влияние.

Докато султан Баязид II възприема по-предпазлива политика, целяща да избегне пряк военен сблъсък, неговият син Селим I възприема курс на открито настъпление срещу Сефевидите. Именно при него конфликтът получава ясна религиозно-идеологическа аргументация. Противоборството им се превръща в борба между сунизма и шиизма, третиран като ерес в османската държава. Краен противник на всички сектантски ордени в исляма, Селим I предприема серия от гонения, целящи физическото унищожаване на представителите им в границите на империята. За да парира размириците и опасността от поддръжка, която те оказват на шиитски Иран, неговият наследник продължава репресивната политика спрямо тях.

В резултат от агресивния подход на империята в първите три десетилетия на XVI в. районите, компактно населени с хетеродоксно население в Анадола, стават огнища на чести недоволства и въстания срещу османската власт. В географски аспект въстанията избухват в Среден и Източен Анадол – област, която се характеризира с икономическа нестабилност, населена плътно с хетеродоксно население.

Най-големите от тези въстания, които пряко засягат и изследваните от нас проблеми за оформянето на мюсюлманския анклав в части от североизточните български земи, са от 1501–1502 г., 1511–1512 г., 1519–1520 г., 1526 г., 1526–1527 г. Избухналите бунтове са потушени с изключителна жестокост и са последвани от масово изселване на размирно население от Мала Азия към Румелия. Сведе-

нията в документите дават възможност да се проследят етапите на разселване на хетеродоксно население в българските земи. Най-голяма по численост е първата вълна на изселване в началото на века. В резултат на въстанията на Шахкулу Баба и Нур Али халифе хетеродоксно население е депортирано в периода 1512–1515 г., и няколко години по-късно – през 1526–1527 г. По-малки групи са преселени и през 30–40-те години на XVI в., през 1555–1558 г. и 60–70-те години на века (Gramatikova, 2011, p. 196). Както Н. Граматикова отбелязва, на Балканите са колонизирани части от различни племена и племенни разклонения с обща религиозна доктрина. Според нея в ранния етап от заселването им тези различия вероятно играели роля в живота на преселниците в новите им местообитания. С времето обаче разликите между тях остават на заден план, за да се оформи една хомогенна тюркиска алевийска общност (Gramatikova, 2011, pp. 187–197).

Османският регистров материал от XVI в. показва широкия обхват на тези преселения в североизточните български земи. С най-голяма интензивност депортациите са в периода 1513–1556 г., когато се основават по-голяма част от селищата тук. В кануннаметата на Сюлейман I за Силистренски и Никополски санджак се съдържа информация за депортирането на население от Анадола в Румелия, макар в клаузите им „заточениците“ да са упоменати единствено с термина „*sürgünan tayfesi*“ (Mutafova, 2003, p. 326; Antov, 2013, pp. 225, 231; Inalcık, 1959). Вероятно империята прибегва до един изпитан метод за отслабване на политическо и социално-религиозно напрежение – депортацията и колонизацията. В османските данъчни регистри от първата половина на XVI в. се съдържат преки индикации, показващи процеса на заселване на тюркоезично хетеродоксно население от Азърбайджанските и Източноанадолските степи в безводните степни и слабо населени области на Добруджа и Лудогорието (Gramatikova, 2011, p. 197). В иджмал дефтер от 1526–1527 г. за Силистренски санджак фигурират джемаати на заточеници, настанени в Провадийска и Варненска нахия и вписани в отделен безземлен зеамет (Mutafova, 2003, p. 326). Във Варненска нахия това са 133 домакинства, разпределени в 40 села, а броят им в Провадийска нахия наброява 1784 домакинства (Gramatikova, 2011, pp. 198–200). Общият брой от 1917 домакинства на заточеници в двете нахии представлява значително число и се равнява, според изчисленията на Стр. Димитров, на половината жители във Варненска нахия например (Dimitrov, 1997–1999, pp. 307–333). Както изтъква Н. Граматикова, османската власт избягва компактно усядане на това население, заселвайки по 1, 2 до 3 семейства в отделните селища. Целта е повече от прагматична – да се потисне религиозната им идентичност или желание за бунтове, посредством смесването им с останалото мюсюлманско население (Gramatikova, 2011, p. 199).

Обръщайки поглед към вътрешността на изследвания от нас регион и описните документи, с които разполагаме, трябва да отбележим, че липсват преки индикации за насилствено депортирани компактни групи от мюсюлмани. Н. Анто

изследвайки региона на Делиормана, отбелязва че това съвсем не значи, че подобни заточени и маргинални групи на депортирано население не биха намерили тези региони като подходящи места за намиране на убежище (Antov, 2011, p. 216). Регистрите предоставят ясни доказателства, че османската държава не е напълно способна да контролира някои процеси, свързани с депортирането. По-конкретно, това е фактът, че това население е било придружено или последвано от роднини или сродни лица или групи (*akraba/müteallik*), които първоначално не е трябвало да бъдат депортирани, както и вътрешното им преместване и движение след първоначалното им установяване. В регистрите се съдържат редица топонимични податки, показващи, че част от населението, което основава тези населени места е от други части на Балканите, и особено от Тракия, която е била колонизирана в края на XIV и XV в., а дори и от Елбасан.

За да получим по-голяма яснота за въздействието им върху поселищния живот във вътрешността на изследвания регион ще вземем под внимание примера на нахия Кара Лом, както и историческите области Герлово и Тозлука. За тази цел е нужно да знаем състоянието на селищната мрежа и демографските им показатели в края на XV в. Териториите, които през XVII в. ще обхващат нахия Кара Лом, например, в края на петнайсетото столетие са население от 582 домакинства, разпределение в 18 села. От тях 16 с немюсюлманско население и 2 с мюсюлманско. По същото време в границите на другите две области има регистрирано население от 327 домакинства (294 християнски и 33 мюсюлмански домакинства) в Герлово и 137 мюсюлмански домакинства в Тозлука. В Герлово то се разпределя в 10 села, а в Тозлука в 7 мезри (Nedelcheva, 2017, pp. 58, 146–147).

Имайки за основа изложената статистическа информация от края на XV в., регистрите от 1530 г. (1516–17 г.), 1541–1545 г. и 1555–1556 г. дават косвени индикации за преселения на население, които може да свържем със събитията в Анадола. В тази връзка ще посочим, че тахрир дефтерът от 1530 г. (1516–17 г.) фиксира появата на 15 мюсюлмански села в границите на бъдещата нахия Кара Лом, а описът от 1541–1545 г., заедно с този от 1555–1556 г., регистрира още 19 нови поселения³. Сходни процеси на интензивни миграции и основаване на нови села се наблюдава и на юг от Кара Лом, в териториите на Герлово и Тозлука. Дефтерът от 1530 г. (1516–17 г.) фиксира появата на 13 мюсюлмански села в Герлово, а описът от 1516/17 г., заедно с този от 1530 г., регистрира 14 нови мюсюлмански поселения в Тозлука (Nedelcheva, 2017, p. 124). В други региони на изследваната територия например селищната мрежа също нараства – в нахия/каза Шумну от 49 села в края на XV в. (23 мюсюлмански) достига до 243 селища в средата на столетието (208 мюсюлмански) (Antov, 2011, pp. 224, 229).

Две основни линии на развитие могат да бъдат очертани въз основа на демографския анализ на прираста на населението в тези региони. На първо място

³ BOA – İstanbul, TT.d 439; BOA – İstanbul, TT.d 382; BOA – İstanbul, TT.d 370.

се откроява изводът, че цялостният растеж на населението е най-динамичен през първата половина на XVI в. главно поради рязкото нарастване на мюсюлманската общност. Общият брой на регистрираните домакинства – мюсюлмански и немюсюлмански в Герлово, нараства значително от 327 през 80-те години на XV в. до 507 през 1541–1545 г., достигайки 1126 в средата на XVI в. (1555–1556 г.). Това бързо развитие на броя на населението следва да се отдаде най-вече на увеличението на мюсюлманските домакинства – от 33 през 80-те години на XV в. до 155 домакинства през 1524–1550 г. или приблизително около 775 жители, достигайки до 612 домакинства (приблизително 3060 жители) в средата на века (Nedelcheva, 2017, pp. 58–59).

Сходна картина в демографските показатели се наблюдава и в рамките на нахия Кара Лом. От 582 домакинства през 80-те години на XV в. до 965 през 1541–1545 г., достигайки 2388 в средата на XVI в. И тук, подобно на ситуацията в Герлово нарастването на селищата и населението се дължи основно на мюсюлманските домакинства – от 7 през 80-те години на XV в. до 285 домакинства през 1541–1545 г. или приблизително около 1425 жители, нараствайки до 1605 домакинства (приблизително 8025 жители) през 1555–1556 г.⁴

Освен увеличаването в броя на селища, а от там и на населението, важен идентификатор за характера на това население и връзката му с военните конфликти на империята и процеса на направлявано разселване може да ни даде селищната топонимия и антропонимията. В разглежданите подробни регистри от XVI в. се откриват сведения за принадлежността на хора, глави на домакинства, към хетеродоксия ислям. Първи сведения за подобно население ни дава дефтерът от 1541–1545 г. Сред вписаните данъкоплатци в наскоро основаното село Евренос, с друго име Поп Алагъоз е регистриран „Кулкал, син на Усул – потомък на Тимюр дедо, съгласно хюджет“⁵, а в село Опака сред общността на мюсюлманите се открива „Ахмед, син на дедо – неженен“⁶. Явен белег за хетеродоксия характер на мюсюлманското население, което се заселва за кратко в Опака са имената и на останалите данъкоплатци, сред които „Камбер бекташ Ейнел – женен“ и „дървиш Али Сатълмъш – спахийски син“⁷. Може би не е случайно, че недалеч от него и в непосредствена близост до християнското село Долне Крепче в средата на века ще се появи ново селище, наречено Ресил дедо, в което живее и самият му основател „Ресил дедо, син на Мустафа“⁸.

В коментираните подробни регистри от XVI в. се срещат имена на лица с определения пред или след личните имена от типа на *дървиш, баба, дедо, тир, ха-*

⁴ BOA – İstanbul, TT.d 439; BOA – İstanbul, TT.d 382.

⁵ BOA – İstanbul, TT.d 439, s. 20.

⁶ BOA – İstanbul, TT.d 439, s. 53.

⁷ BOA – İstanbul, TT.d 439, s. 53.

⁸ BOA – İstanbul, TT.d 382, s. 255.

лифе, *шейх*, които са пряко свързани с неортодоксалните ислямски общности както и такива, които са характерни за азербейджанските и ирански области, владяни от Сефевидите. Имената на част от записаните глави на домакинства в селища като Евренос, с друго име Поп Алагъоз, Опака, Аяслар, Балджъ Умур, Гагово, Ярдъм, Кара Агач и пр. в нахия Кара Лом и Кешкеджи Кулкал, Хаджъ Хамза, Местанлар, Кованджилар и пр. от другите две области имат характерното за хетеродоксните общности персийско звучене и наставките -пир или -шах като: Сефер, Сефершах, Ейнехан, Шах Вели, Шахкулу, Шахиншах, Султаншах, Ейнехан, Турхан, Ширмерд, Джиханшах, Девлетхан, Турашах и пр. Други са с типично тюркско звучене, като най-разпространени са: Тимур, Вели, Пири, Бекташ, Дурмуш в нахия Кара Лом и Кулкал, Дурак, Тимур, Меми, Пири, Бекташ, Дурмуш в Герлово и Тозлука. В селищата, в които се фиксира концентрация на гореизложените две групи се, наблюдават, макар и по-рядко, и мюсюлмански имена, с подчертано предпочитание към кораничните — Хъзър, Али, Вели, Хамза, Насух, Ахмед. Сред имената на отделните глави на домакинства се срещат и такива като Дервиш, Календер, Бекташ.

Анализът на данните предоставя нужните основания да заключим, че голяма част от вписаните данъкоплатци са тюркоезично население, дошло от Мала Азия. Тези хора са заселени в слабо населените територии на Герлово, южните части на нахия Кара Лом, Делиормана, части от Добруджа.

Увеличаването на населението, което в изследваната територия е няколкократно през първата половина на XVI в., в съчетание с неговия характер дава възможност да го свържем с държавно направляваната политика на разместване на население в Анадола и по границите със Сефевидите. Макар да не можем да твърдим с категоричност, че всички мюсюлмани, които се заселват в североизточните български земи са с хетеродоксна религиозна ориентация и в резултата на насилствени процеси, то със сигурност можем да посочим, че подобен селищен и демографски бум трудно може да бъде обяснен с естествени процеси. Без съмнение тук прозира намесата на държавата и целенасочено уплътняване на пустеещите земи в тези части на империята, а военните ѝ кампании само подпомагат тези процеси.

Уплътняването на селищната мрежа и нарастването на населението са само една страна от рефлексията, която миграциите (насилствени или доброволни) донасят в североизточните български земи. Съвсем естествена тяхна последица са промените в икономически план. Общата тенденция, която се наблюдава в тези територии през столетието е за двойно увеличаване на десетъчните вземания от зърно, което респективно предполага и по-високи добиви или увеличаване на обработъчния поземлен фонд (Nedelcheva, 2022, pp. 236–252). Стопанската характеристика под рекапитулацията на всяко селище дава възможност да добием представа за производствения характер на новодошлото население. Говорим за регион, в който преобладава селското население и съвсем естествено преимуществено то се занимава със земеделие, а това е видно от данъчните му вземания през целия

XVI в. Това важи както за стародавните, населени основно с християни, селища, така и за новопоявилите се изцяло мюсюлмански (Andreev, Kalitsin, Mutafova, 2009; Nedelcheva, 2022, pp. 236–252). Преобладаващата ангажираност на новодошлото население в тази сфера ни позволява да заключим, че става въпрос за колонизирано, аграрно производително, уседнало мюсюлманско население от Мала Азия. Макар и аграрно ориентирано, в първите регистрации след усядането на това население, изискваните килета са минимални и далеч отстъпват от тези в стародавните селища на областта (Nedelcheva, 2022, pp. 236–252). Без съмнение трябва да имаме предвид дългия и сложен процес по облагородяване и приважда-не във вид на орни полета на земите в наскоро оформилите се землища.

Постепенното му абсорбиране към новите условия е видно в края на века. Постепенно се аграризира депортираното хетеродоксно население в Добруджа, превръщайки региона в един от най-важните за империята доставчици на зърно (Gramatikova, 2011, p. 201). През 1579 г. в нахия Кара Лом например най-висок е делът на изцяло мюсюлманските села, чиито държавни приходи върху земеделската им активност възлизат средно на 88,7% от общите им вземания, следвани от смесените в религиозно отношение села (70%) и изцяло християнските (67,3%). Тези данни ясно маркират аграрната насоченост на придошлото мюсюлманско население, което преимуществено се занимава със земеделие. Сходна тенденция откроява и Милена Петкова в изследванията ѝ за каза Стара Загора през XVI в., където се наблюдава подобна вълна на колонизирано от Анадола население през столетието (Petkova, 2020, p. 174).

Всички тези сведения, предоставени ни от османските регистри, показват, че през XVI в. в Османската държава станали огромни по своя размах размествания на селско и градско население. Насилствените и/или направлявани от държавата премествания на население от Източен и Среден Анадол в Североизточните български земи оказват значително влияние върху демографията и селищната мрежа в региона. Безсъмнено може да се търси връзка между десетократното увеличаване на населението и появата на хиляди нови мюсюлманки домакинства за едно столетие в отделните региони на разглежданата от нас територия. Уплътняването на поселищната мрежа довежда и до стопанското им усвояване. Включването на новодошлото население в аграрната система на империята води до неговото трайно усядане и интегриране в османската социално-икономическа система.

REFERENCES:

- Antov, N., 2013. The Ottoman State and Semi-Nomadic Groups along the Ottoman Danubian Serhad (Frontier Zone) in the Late Fifteenth and the First Half of the Sixteenth Centuries: Challenges and Policies. *Hungarian Studies*, 27/2, pp. 219–236.

- Antov, N., 2011. *Imperial Expansion, Colonization, and Conversion to Islam in the Islamic World's 'Wild West': The Formation of the Muslim Community in Ottoman Deliorman (N.E. Balkans), 15th–16th cc.* PhD Thesis, Chicago: Illinois.
- Andreev, S., M. Kalitsin, K. Mutafova, 2009. *Sources for the history of the city of Omurtag. Ottoman documents 15th – 18th centuries. Introductory study, translation, commentary and indexes*, vol. 1, Veliko Tarnovo: Faber. [Андреев, С., М. Калицин, К. Мутаfoва, 2009. *Извори за историята на град Омуртаг. Османски документи XV – XVIII в. Встъпителна студия, превод, коментар и показатели*. Т. 1. Велико Търново: Фабер].
- Barkan, Ö. L., 1942. Osmanlı İmparatorluğu'nda bir iskân ve kolonizasyon olarak vakıflar ve temlikler. İstîlâ devirlerinin Kolonizatör Türk dervişler ve zaviyeler. *Vakıflar dergisi*, vol. 2, pp. 279–353.
- Barkan, Ö. L., 1980. *Türkiye'de Toprak Meselesi*. Toplu Eserler 1. İstanbul.
- Dimitrov, S., 1997–1999. New data on demographic relations in Southern Dobrudja in the first half of the 16th century. *Dobrudja*, vol. 14–16. [Димитров, С., 1997–1999. Нови данни за демографските отношения в Южна Добруджа през първата половина на XVI в. *Добруджа*, 14–16, с. 307–333].
- Gramatikova, N., 2011. *Unorthodox Islam in the Bulgarian lands. Past and present*. Sofia: Publishing House Gutenberg. [Граматиkова, Н., 2011. *Неортодоксалният ислям в българските земи. Минало и съвременност*. София: Издателска къща Гутенберг].
- Inalcık, H., 1959. Ottoman Methods of Conquest. *Studia Islamica*, vol. 2. Paris.
- Inalcık, H., 2002. *The Ottoman Empire. The Classical Period 1300–1600*. Sofia: Amat-AH [Иналджък, Х., 2002. *Османската империя. Класическият период 1300–1600*. София: Amat-AH].
- Mutafova, K., 2003. The Cult of the Saints in the Alian Villages of Yablanovo, Malko Selo and Mogilets. In: *The Town of Omurtag and the Omurtag Region. History and Culture*. Vol. 2. Veliko Tarnovo. [Мутаfoва, К., 2003. Култът към светците в алианските села Ябланово, Малко село и Могилец. В: *Град Омуртаг и Омуртагския край. История и култура*. Т. 2. Велико Търново].
- Mutafchiev, P., 1993. The alleged migration of Seljuk Turks to Dobrudja in the 13th century. In: *East and West in the European Middle Ages*. Sofia, pp. 199–202. [Мутафчиев, П., 1993. Мнимото преселение на селджушки турци в Добруджа през XIII в. В: *Изток и Запад в европейското средновековие*. София, с. 199–202].
- Nedelcheva, N., 2022. Models in the economic development of the settlements of the Kara Lom district in the 16th century. *Proceedings of the Centre for Economic History Research*. Vol. 7, pp. 236–252. [Неделчева, Н., 2022. Модели в

стопанското развитие на селищата от нахия Кара Лом през XVI век. *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*. Т. 7, с. 236–252].

- Nedelcheva, N., 2017. *Settlement network, demographic characteristics and cult life in Gerlovo and Tozluka in the 15th–17th centuries*. Veliko Tarnovo: ИК Faber. [Неделчева, Н., 2017. Селищна мрежа, демографска характеристика и култов живот в Герлово и Тозлука през XV–XVII век. Велико Търново: ИК Фабер].
- Neschri, M., 2016. *Mirror of the World. History of the Ottoman Court*. Compiled and translated by Maria Kalitsin. Sofia: ИК Iztok–Zapad. [Нешри, М., 2016. *Огледало на света. История на османския двор*. Съставителство и превод Мария Калицин. София: ИК Изток–Запад].
- Petkova, M., 2020. *The Central Balkans and the Ottomans. Demographic Development and Agrarian Economy in Eastern Upper Thrace during the 16th Century*. Sofia: Publishing House Gutenberg. [Петкова, М., *Централните Балкани и османците. Демографско развитие и аграрна икономика в Източния дял на Тракийската низина през XVI век*. София: Издателска къща Гутенберг].
- Popescu, A., 2013. *Integrarea imperială otomană a teritoriilor din sud-estul Europei. Sangeacul Silistra (sec. XV–XVI)*. Editura Muzeului Național al Literaturii Române.

Correspondence address:

Nevena Nedelcheva – Senior Assistant Professor, PhD

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo

2, Teodosiyi Tarnovski St.

5000 Veliko Tarnovo, Bulgaria

E-mail: n.nedelcheva@ts.uni-vt.bg

SCOPUS Researcher ID: 57642690600

Web of Science Researcher ID: HHM-9580-2022

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-7093-3124>